

فنون تسهیل‌گری و کاربرد آن در مددکاری اجتماعی

نویسنده

دکتر علی‌مدد نوروزی

مدرس دانشگاه مع علمی-کاربردی

نشرنگره

شیراز

۱۳۹۵

: نوروزی، علی مدد، ۱۳۴۵-.

: شیراز: نگرہ، ۱۳۹۵

: ۷۰ ص. : مصور، جدول.

978-600-8360-01-8:

فيا :

کتابنامه: ص ۶۹-۷۰.

تسهيلات گروهي

Group facilitation

موضوع

خدمات اجتماعی

موضوع

Social service

رده بندی کنگره

۱۳۶۱ قف ۵۱/ HMV

رده بندی دیوپی

4. 2. 15

شماره کتاب شناسی ملی

ffff

نویسنده: علی مدد نوری

کتاب آرای: نشر نگره / شابک: ۸-۰۱-۸۳۶۰-۹۷۱-۷

چاپ اول / ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

نشر نگرہ

کلیه‌ی حقوق چاپ و نشر این اثر برای ناشر محفوظ است.

آدرس: شیراز، میدان گاز، کوچه ۹ بلوار آزادی (کوچه ۱۰ نارون)، پلاک ۱۳۰،

تلفن: ۰۹۱۷۱۰۰۲۱۳۸

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار
۹	مقدمه
۱۳	فصل اول / تاریخچه پیدایش و پیشرفت مددکاری اجتماعی
۱۵	تاریخچه پیدایش مددکاری در جهان
۱۶	مددکاری اجتماعی در ایران
۱۸	مددکاری اجتماعی چیست؟
۱۸	حرفه‌ای مبتنی بر انسان
۱۹	اصول
۲۰	ارزش‌ها
۲۲	روش‌ها
۲۳	مهارت‌ها
۲۵	فصل دوم / مفاهیم و کلیات
۲۵	مقدمه
۲۶	تعریف گروه
۲۶	ویژگی‌های گروه
۲۷	ضرورت تشکیل گروه
۲۷	اهمیت گروه
۲۸	انواع گروه
۳۰	پایه‌گذاران فعالیت‌های گروهی
۳۰	تاریخچه فعالیت‌های گروهی
۳۱	مددکاری گروهی
۳۱	تاریخچه پیدایش و چگونگی پیشرفت مددکاری گروهی
۳۳	تعریف مددکاری گروهی

۳۳	اهداف مددکاری گروهی
۳۴	فواید مددکاری گروهی
۳۴	نقش مددکار در مددکاری گروهی
۳۵	روش‌ها و مدل‌های مددکاری گروهی
۳۵	شرایط عضویت در گروه و نحوه برگزاری جلسه گروهی
۳۶	عوامل عمده در مددکاری گروهی
۳۶	مراحل تحول و تکامل گروه
۳۷	مرحله شروع گروه
۳۸	مرحله شکل گرفتن گروه
۳۸	مرحله تلاش جدایی و کشمکش یا تداخل و ترکیب مجدد
۳۸	مرحله عملکرد و نگهداری در گروه
۳۹	مرحله پایان کار گروه
۴۰	مهارت‌ها
۴۰	مهارت‌های مرحله شروع مددکاری
۴۰	مهارت‌های مرحله جریان‌دهی
۴۵	مهارت‌های مرحله اختتام مددکاری
۴۷	فصل سوم / تسهیل‌گری و کاربرد آن در مددکاری گروهی
۴۷	مقدمه
۴۹	تسهیل‌گری
۵۲	فرآیند حل مساله
۵۲	مرحله اول: شناخت مساله
۵۳	مرحله دوم: هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی
۵۵	مرحله سوم: اجرای برنامه
۵۷	مرحله چهارم: پایش و ارزشیابی
۵۸	ویژگی‌های تسهیل‌گر
۶۰	ابراز و تکنیک‌های تسهیل‌گری
۶۹	منابع و مآخذ

پیشگفتار

به نام خداوند لوح و قلم
خدايي که داننده رازهاست

حقيقت نگار وجود و عدم
نخستين سر آغاز آغازهاست

تالیف و تأیید: این کتاب درسی برای دانشجویان مددکاری اجتماعی همواره ضرورتی اجتناب‌ناپذیر و یکی از دغدغه‌های مهم دانشگاه‌های در سراسر کشور است. در ارتباط با مددکاری اجتماعی منابع زیادی به زبان‌های خارجی موجود است ولی تعداد منابع دروس تخصصی این رشته کاربردی و انگیزنده دانشگاهی به زبان فارسی بسیار محدود است. منبع حاضر از معدود منابعی است که اصول، فنون، تئوری‌ها و مباحث مهم مربوط به درس فنون تسهیل‌گری را با زبانی ساده و کاربردی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهد. مطالب این کتاب با استفاده از منابع مختلف نگاشته شده است. بخش‌هایی از آن ترجمه، بخش‌هایی از منابع دیگر اقتباس یا انتخاب و بخش‌هایی نیز مطالعات و تجربیات شخصی نگارنده است. منبع حاضر علاوه بر ارائه جنبه‌های آموزشی بر جنبه‌های علمی و استفاده دانشجویان مددکاری اجتماعی از اصول و فنون آموخته شده در درس فنون تسهیل‌گری تأکید دارد. این کتاب به عنوان یک منبع درسی سعی کرده است تا مفاهیم نظری و کاربردی را با بیانی ساده و روان ارائه کند، تا دانشجویان رشته مددکاری اجتماعی و دیگر افراد حاد دلی و غیر حرفه‌ای بتوانند با یادگیری اصول و فنون تسهیل‌گری موفقیت‌های لازم را کسب کرده و گروه‌های هدف را یاری نمایند. لازم به توضیح است که علی‌رغم دقت نظر نگارنده و سابقه پژوهشی تالیف کتب متعدد، قطعاً این مجموعه نمی‌تواند خالی از اشکال باشد، بنابراین نویسنده با تواضع تمام هر گونه راهنمایی از طرف صاحب‌نظران و به ویژه مددکاران اجتماعی را با جان و دل می‌پذیرد.

علیٰ مداد نوروزی

اسفند ۱۳۹۴

مقدمه

ای دل به کوی عشق گذاری نمی کنی اسباب جمع داری و کاری نمی کنی
چو گمان حکم در کف و گویی نمی زنی باز ظفر به دست شکاری نمی کنی

خداوند را شکر که توفیق اندیشیدن را به ما انسان ها عطا کرد تا بهتر زیستن را پیشه کنیم. راز بهتر زیستن شاید زیستن را می توان در لابلای حروف الفبا جستجو کرد. اولین پیام کتاب آسمانی ما مراد به خواندن (اقرأ) می باشد که مناسب ترین بستر جهت اندیشیدن است. واقعیت این است که دنیای امروزه، دنیای منهای اخلاق است. دنیایی است که در آن بی قراری و اضطراب، تشویش و نگرانی، ظلم و بی عدالتی، برده داری نوین، تضاد و کشمکش های نهان و آشکار فاه له ها، طبقاتی، جنگ های ویرانگر، فقر و گرسنگی و در یک کلام انحرافات اجتماعی به طور معنادار، رو به افزایش است. دنیایی است که در آن آسیب های اجتماعی به حد اعلای خود رسیده است آسیب هایی نظیر فساد و فحشا، طلاق، بیکاری، اعتیاد، دزدی و اختلاس، پدیده دختران خیابانی، کودکان کار و خیابان و غیره. از نظر دور کیم جامعه شناس بزرگ فرانسوی در هر جامعه انسانی جرم بروز می کند و جرم یک پدیده طبیعی اجتماعی است ولی وقتی از حد خاصی تجاوز کرد می توان آن را بیماری اجتماعی نامید. از آنجا که بین نابهنجاری های اجتماعی همبستگی متقابل وجود دارد و یک نابهنجاری موجب رشد سایر آسیب ها می شود، مهار آسیب های اجتماعی و ارتباط بین آن ها ضرورت دارد. آسیب ها و انحرافات چراغ خطری است که نشان دهنده نقایص و کمبودهای جامعه است و معمولاً از محرومیت های اقتصادی اجتماعی ناشی می شود. دنیای امروز به دنیای هفت مؤلفه معروف است. یکی از مهم ترین این مؤلفه ها تغییرات و تحولات ناگهانی و سریع است. در این دنیای چالش زا و افسون کننده، پیشرفت های خیره کننده ای در زمینه های مادیات داشته ایم تکنولوژی های مادی و صنعتی آسایشی وصف ناپذیر را برایمان به همراه داشته اند اما آرامشمان را به شدت تهدید کرده اند. به اعتقاد نگارنده بین «آسایش»

و «آرامش» تفاوتی جدی وجود دارد. آسایش مربوط به جنبه مادی زندگی انسان‌ها می‌شود که مسلماً نسبت به گذشته روند مطلوب‌تری داشته است، اما «آرامش» که مربوط به جنبه‌ی معنوی و روحی و روانی زندگی انسان‌هاست. به‌شدت رو به تضعیف گذاشته و در مواردی به کلی فراموش شده است.

چتر سپید علم به جای آن که سایه‌سار خود را بر سر انسان‌ها بیندازد و آن‌ها را از تاریکی و جهالت نجات دهد، خود زنجیری دست و پاگیر برای عده زیادی از اربابان زر و زورگشته است. آن‌ها نیز با استفاده از قدرت خود توده‌های مردم را از علم راستین دور نگه داشته‌اند. علم بی ایمان عمل دنیا را به گردابی بزرگ مبدل ساخته که هرگاه دریچه‌ای از آن به روی انسان باز می‌شود، مشکلات و ناپهنجاری‌های فراوانی را به دنبال دارد.

یکی از دلایلی که در چنین نیایی بسیاری از انسان‌ها به راحتی به انواع انحرافات اجتماعی تن می‌دهند این است که قیمت خود را نمی‌دانند و گوهر وجودشان را ارزان می‌فروشند. به قول شاعر:

قیمت هر کاله می‌دانی که چیست؟ قیمت خود را ندانی. احمقی است!

مولوی چه شیرین سروده است شعری را که با سبب با احوال انسان قرن بیست و یکم، قرن اتم و ماهواره است:

افسوس که آنچه بردارم باختنی است بساختن و بستمه شناختنی است

بگذاشتم هر آنچه باید برداشت برداشتم هر آنچه باید بگذاشت

امروزه وجود آسیب‌ها و معضلات اجتماعی ضرورت ایجاد حرفه‌های تخصصی در جهت پیشگیری و کاهش اثرات این آسیب‌ها را اجتناب‌ناپذیر نموده است. از جمله این حرفه‌ها می‌توان به مددکاری اجتماعی اشاره نمود. مددکاری اجتماعی با بیش از نیم قرن تجربه در ایران در حال حاضر به یکی از رشته‌های مهم و تاثیرگذار دانشگاهی تبدیل شده است. هر روز نقش مددکاران اجتماعی در موسسات و نهادهای دولتی و غیردولتی پررنگ‌تر می‌شود. اهمیت روزافزون مشاوره‌های تخصصی مددکاران اجتماعی بر کسی پوشیده نیست. مددکاران اجتماعی در ارائه خدمات تخصصی خود به گروه‌های هدف، نیازمند دانش،

مهارت، اصول و ارزش‌های رشته‌ی خود می‌باشند. علاوه بر آن باید در حوزه‌های دیگری نظیر روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، حقوق، مردم‌شناسی و ... از دانش کافی برخوردار باشند چرا که هدف مددکاری اجتماعی قادرسازی فرد و تلاش برای رساندن فرد، خانواده، گروه و در نهایت جامعه به استقلال نسبی است. سپاس خدا را که توفیقی عطا فرمود تا در جهت نشر این کتاب همت گمارم تا اندکی از دین خود را نسبت به دانشجویان و اساتید رشته‌ی مددکاری اجتماعی و سایر علاقه‌مندان ادا نمایم. درس «فنون تسهیل‌گری» از جمله دروس پایه‌ای مددکاری اجتماعی محسوب می‌شود که متأسفانه کمتر مورد توجه واقع شده است. تاکنون منابع اختصاصی در زمینه‌ی این درس تهیه نشده است و اکثر مطالب مربوط به این درس به صورت ترکیبی از سایر کتب مددکاری اجتماعی به دانشجویان ارائه می‌شد. هدف این درس آشنایی دانش‌آموزان با اصول، تکنیک‌ها و فرآیند تسهیل‌گری است که معمولاً به صورت یک واحد نظری و یک واحد عملی ارائه می‌شود. در کتاب حاضر ابتدا به تعریف کلیات مددکاری اجتماعی، انواع، رایج‌ترین گروه‌ها، مددکاری گروهی به منزله‌ی زیربنای فنون تسهیل‌گری پرداخته می‌شود. پس از آن کلیات تسهیل‌گری، فنون و فرآیند کار تسهیل‌گری مورد بررسی قرار می‌گیرد. بی‌شک اگر این مجموعه مورد عنایت خوانندگان محترم واقع شود ناشی از لطف حضرت سبحان است که هر چه داریم از اوست. مانند هر نوشته‌ی دیگری این کتاب نیز خالی از اشکال نمی‌باشد، به قول شاعر:

قبایگر حریز است و گر پریان به ناچار دوش بود در میان

تو گر پریانی نبینی مجوش کرم کز زمان و حرمرپوش

امید است نگارنده را از انتقادات و پیشنهادات سازنده‌ی خود محروم نگردد!